

ترجمه انگلیسی این مقاله نیز تحت عنوان:
Beyond an Earthly Garden: Iranian Garden Architecture and Its Potential
Influence on Urban Green Space Design
در همین شماره مجله به چاپ رسیده است.

مقاله پژوهشی

باغ ایرانی فراتر از یک باغ زمینی معماری باغ و امکان تاثیر آن در طراحی فضاهای سبز شهری

رضا جوادی^{۱*}، بهزاد وثیق^۲

۱. کارشناس ارشد معماری، گروه معماری، دانشگاه ایلام، ایران.
۲. دانشیار گروه معماری، دانشگاه صنعتی جندی شاپور، دزفول، ایران.

تاریخ انتشار: ۱۴۰۱/۰۱/۱۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۲/۲۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۱/۱۴

چکیده

با افزایش جمعیت شهرنشین جهان و متراکم‌تر شدن فضاهای شهری، هر روز شاهد گسسته‌تر شدن افراد شهرنشین از فضاهای سبز طبیعی هستیم. ارتباط با فضاهای طبیعی و سبز یکی از نیازهای اساسی افراد با سلامت (فیزیولوژیک و روانی) آنها در ارتباط مستقیم است. اما به نظر بسیاری از محققان سلامتی زمانی ایجاد می‌شود که افراد در ارتباط مداوم با این گونه فضاها باشند، از این رو طراحان باید عواملی که باعث به وجود آمدن ارتباط مداوم افراد با این فضاها می‌شود را شناسایی و در طراحی خود به کار بگیرند. از این جهت معماری باغ سنتی که میراث به‌جامانده از نحوه به‌کارگیری ارزش‌ها و فرهنگ کشورها در ساماندهی محیط طبیعی است، می‌تواند منبع مناسبی برای استخراج نوعی طراحی باشد که زمینه ارتباط مداوم افراد با فضاهای سبز را به وجود آورد. در این راستا برای پاسخ به این سؤال که آیا معماری باغ ایرانی می‌تواند منبع مناسبی برای الگوبرداری در طراحی فضای سبز باشد یا خیر، در پژوهش حاضر برای شناخت عواملی که حس زیبایی در باغ ایرانی ایجاد می‌کند، از تحلیل زیبایی‌شناسی استفاده شده و از روش نشانه‌شناسی سعی شده تا نمادها و نشانه‌های استفاده‌شده مورد ارزیابی قرار گیرد. در ادامه نیز برای دستیابی به مفهوم باغ‌سازی که باغ ایرانی را به صورت مشخص به مکانی متمایز تبدیل می‌کند از شیوه ارزیابی پدیدارشناسی استفاده می‌شود.

واژگان کلیدی: فضای سبز شهری، باغ ایرانی، زیبایی‌شناسی باغ، نشانه‌شناسی باغ، پدیدارشناسی باغ، سلامت عمومی.

مقدمه

این گزارش نشانگر این موضوع است که فراهم‌ساختن زمینه‌ای برای پاسخگویی مناسب به چالش‌های به وجود آمده یک ضرورت است. فضاهای سبز شهری یکی از عوامل مهم در توسعه پایدار شهرها محسوب می‌شوند که می‌تواند در بستر مناسب به بسیاری از چالش‌های به وجود آمده پاسخی مناسب دهد. جدا از نقش فضای سبز شهری در بهبود کیفیت محیطی در شهرها، از جمله کاستن آلودگی هوا یا کاهش دمای محیطی، می‌تواند زمینه‌ای را فراهم کند که افراد با دسترسی به این فضاها از سلامت عمومی بهره‌مند شوند (Carpenter 2013; Maas, Verheij, Groenewegen, 2014 report).

با افزایش روزافزون جمعیت شهرنشین و متراکم‌تر شدن شهرها مدیران و برنامه‌ریزان شهری با چالش‌های بی‌شماری در فراهم‌آوردن زمینه‌ای برای توسعه پایدار شهرها روبه‌رو هستند که پیوسته در حال رشد است. سازمان ملل در بازبینی گزارش چشم‌انداز شهرهای جهان اعلام کرده: «امروز ۵۴ درصد از جمعیت جهان در محیط‌های شهری زندگی می‌کنند و انتظار می‌رود تا سال ۲۰۵۰ به ۶۶ درصد افزایش یابد (UN)

تحقیق، مبتنی بر تحلیل مفهوم باغ ایرانی است، بر همین اساس زیربنای تحقیق به چهار مؤلفه اصلی تکیه می‌کند، در ابتدا نوع ساماندهی فضایی که به تغییر محیط می‌انجامد تا حس زیباشناختی را برانگیزد مورد بررسی قرار می‌گیرد. در مرحله دوم معماری نمادین باغ ایرانی مطالعه خواهد شد و همچنین در گام بعدی، پژوهش حاضر بر آن است تا معماری باغ ایرانی را از منظر پدیدارشناسی مورد تحلیل قرار دهد تا به این شناخت دست یابد که ایرانیان چگونه باغ خود را به عنوان مکانی خاص ارائه می‌دهند. در نهایت در گام آخر بر اساس نتایج به دست آمده در سه مرحله پیشین، مشارکت احتمالی معماری باغ ایرانی در طراحی فضای سبز شهری مورد ارزیابی قرار می‌گیرد.

پیشینه تحقیق

در مورد زیبایی‌شناسی باغ ایرانی، منصور (۱۳۸۴، ۵۹-۶۳) بیان می‌کند که زیبایی‌شناسی ریشه در مفاهیم اولیه انسان ایرانی از طبیعت و عناصر منظر دارد و تعامل مؤلفه‌های مختلف در باغ از نظام زیبایی‌شناسی دوگانه پیروی می‌کند، به گونه‌ای که از یک سو مبتنی بر ادراک محسوس و لذت‌آفرینی برای حواس انسان است و از سوی دیگر شخصیتی نمادین و نشانه‌ای دارد. منصور (۱۳۸۴) در ادامه با نام بردن عواملی مانند «چشم‌انداز بیکران»، «حضور آب»، «تنوع فضایی و فضاهای مستقل»، «تعامل با طبیعت به جای طبیعت‌گرایی یا طبیعت‌گریزی»، «منظره‌سازی شورانگیز (مکان تأمل)»، «هندسه مستطیلی»، «درون‌گرایی»، «باغ دو رنگ (بی‌کروم)»، آنها را عوامل زیبایی‌شناختی رایج در باغ ایرانی معرفی می‌کند.

همچنین (مثنوی، محسنی مقدم و منصور، ۱۳۹۷) نتیجه می‌گیرند که اصول زیبایی‌شناسی در باغ ایرانی ریشه در باورهای اولیه انسان‌گرایانه ایرانیان نسبت به طبیعت دارد که در ساختار عناصری چون هندسه مستطیل‌شکل، تنوع فضایی، وجود آب و منظر بی‌نهایت بیان می‌شود. سپس این محققین با بسط‌دادن استنباط خود سعی کرده‌اند به این نتیجه برسند که با به‌کارگیری اصول زیبایی‌شناسی در پارک‌های شهری می‌توان به ارتقاء کیفیت فضا و ایجاد حس تعلق به این مکان‌ها دست یافت.

در ارتباط با نشانه‌شناسی باغ، طوسی و امامی فر (۱۳۹۰، ۶۲-۶۵) بیان می‌کنند که باغ ایرانی در واقع ساختار باغ یک متن است که از لایه‌های متنی مختلف تعریف می‌شود که این لایه‌ها در تعامل با یکدیگر هستند. آنها برای دریافت و تحلیل متن باغ ایرانی، لایه‌های متنی را از شش منظر مورد بررسی قرار داده‌اند: «رابطه ساختار باغ با لایه‌های

de Vries & Spreeuwenberg, 2006; Richardson, Pearce, Mitchell & Kingham, 2013; Triguero-Mas et al., 2015). اما بهره‌مندی از سلامتی زمانی اتفاق می‌افتد که افراد در ارتباط مداوم با این این‌گونه فضاها باشند. از این رو طراحان و برنامه‌ریزان باید عواملی که باعث ترغیب افراد برای جذب و استفاده مستمر از این فضاها می‌شود را شناسایی و آنها را به کار بگیرند. ایجاد حس تعلق با به‌کارگیری عناصر معماری که برای مخاطب آشناست، می‌تواند افراد را برای استفاده از این فضاها تشویق کند. با توجه به این‌که ایران از شیوه معماری باغ‌سازی بومی بهره‌مند است، لذا می‌توان با ارجاع مناسب به این نوع معماری، عناصر سازگار با طراحی فضای سبز را استخراج و آنها را در فرایند طراحی به کار برد. به طور کلی، باغ یکی از محصولات فرهنگی و حامل فرهنگ سنتی است، باغی که از اشکال مختلف مادی تشکیل شده و عوامل اجتماعی و انسانی زیادی را در خود جای داده است (Abbas, Nafisi & Nafisi, 2016, 511). از این رو باغ‌ها یکی از میراث‌های ارزشمند جهانی هستند و دیدگاه خاص هر ملت را به جهان طبیعت متجلی می‌کنند. ایرانیان باغ را با هدف خاصی ساخته و با گذشت زمان سیستم ساماندهی فضایی با نظم خاصی ایجاد کرده‌اند که به عنوان راهنمایی بوده، برای ساماندهی محیط و متجلی‌ساختن فیزیکی ایده‌ها و جهان‌بینی خاص ایرانیان که قصد داشتند محیط ایده‌آل خود را بسازند. در این مکان ایده‌آل خواسته‌ها بسیار روشن بود به همین جهت این خواسته‌ها با استفاده از شیوه خاص به سرانجام می‌رسید که از جمله آن می‌توان به جداکردن و تمایز باغ‌ها از محیط اطراف و برانگیختن حس زیباشناسی در درون باغ اشاره کرد که باغ را به عنوان یک بهشت زمینی به نمایش می‌گذاشت (Kazemi & Darskhan, 2014, 218; Rahaei, 2015, 99; شیبانی و مطلبی، ۱۳۹۳، ۸). ایرانیان برای دستیابی به حس زیبایی در باغ، طرح و الگوی خاصی برای ساماندهی عناصر درون باغ ایجاد کرده‌اند که باعث آگاهی از زیبایی می‌شود، مکانی خیالی که ما را به یاد باغ عدن بیندازد (Farahani, Motamed & Jamei, 2016, 5; Irani Behbahani & Khosravi, 2012, 135). بر این اساس، تمام تلاش ایرانیان در طول تاریخ این بوده که این بینش را به واقعیت تبدیل کنند. از این رو تحلیل دقیق معماری باغ برای دستیابی به تصویر روشن از نوع معماری که به خواسته‌ها و جهان‌بینی خاص ایرانیان در طول تاریخ بُعد فیزیکی می‌دهد و باغ را به بهشت زمینی تبدیل می‌کند، کمک‌کننده است. در همین راستا، مطالعه حاضر با استفاده از ابزارهای تحلیلی برای ارزیابی روش طراحی، درک ما را از معماری باغ ایرانی غنی می‌کند. در پژوهش حاضر، روش

کالبدی، اجتماعی و روانشناختی داشته و به این نتیجه رسیدند که پیوند با مکان (به عنوان یک عامل روانشناختی) و احساس امنیت (به عنوان یک عامل اجتماعی) بیشترین ارتباط را با بازدید از باغ داشته‌اند و نیز در ادامه نحوه استفاده از این ویژگی‌ها در طراحی فضای سبز شهری را توضیح داده‌اند. در یک مطالعه متفاوت از (Gorji, Rezaee & Gorji, 2014, 41-47)، باغ چهل‌ستون، یکی از باغ‌های قدیمی ایرانی و نقش آن در ارتقاء سطح تعاملات اجتماعی بررسی شده است و این‌گونه نتیجه‌گیری می‌کند که باغ ایرانی به دلیل ویژگی‌هایی که دارد می‌تواند تعاملات اجتماعی را افزایش دهد. در واقع عامل افزایش تعاملات اجتماعی در طراحی فضای سبز شهری از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

به طور خلاصه می‌توان گفت پژوهش‌های انجام‌شده در سه حوزه زیبایی‌شناسی، نشانه‌شناسی و پدیدارشناسی باغ ایرانی، به صورت منفرد و مستقل بررسی انجام داده‌اند، اما در پژوهش حاضر سعی شده همه این ابزارهای تحلیلی در کنار هم آورده شود تا بتوانیم به درک روشنی از نحوه ساماندهی فضاها در معماری باغ ایرانی ناقل شویم. این امر در مطالعه حاضر بدان جهت حائز اهمیت است که می‌تواند نتایج حاصل را برای ارزیابی امکان استفاده در طراحی فضای سبز شهری مورد بررسی قرار داد.

روش تحقیق

پژوهش حاضر یک مطالعه میدانی همراه با تحقیقات کتابخانه‌ای است که با تحلیل میدانی و بازدید از باغ ایرانی در نقاط مختلف در اقلیم‌های مختلف همراه است. این تحقیق به طور خاص به چهار حوزه اصلی مرتبط است: (۱) تحلیل زیبایی‌شناسی باغ ایرانی، (۲) نشانه‌شناسی باغ ایرانی، (۳) پدیدارشناسی باغ ایرانی و (۴) استفاده از نوع معماری باغ ایرانی در طراحی فضای سبز شهری. دلیل انتخاب سه ابزار تحلیلی این است که هر یک از این روش‌ها چشم‌اندازی از زوایای مختلف معماری باغ ایرانی ارائه می‌دهند که می‌توان از آن برای ارزیابی امکان استفاده از معماری باغ در طراحی فضای سبز شهری استفاده کرد. کلمات کلیدی که اغلب در جستجوی مجلات و وبسایت‌ها استفاده شده از این قرار هستند: در حوزه زیبایی‌شناسی، «تعریف زیبایی‌شناسی»، «زیبایی‌شناسی منظر»، «زیبایی‌شناسی باغ ایرانی»، و در حوزه نشانه‌شناسی، «نشانه‌شناسی در معماری»، «نشانه‌شناسی و فضای سبز»، «نشانه‌شناسی و باغ ایرانی»، «تمادها و نشانه‌ها در باغ ایرانی»، و همچنین در ارتباط با پدیدارشناسی، «تعریف پدیدارشناسی»، «باغ به مثابه مکان ویژه»، «پدیدارشناسی باغ‌های ایرانی». همچنین در حوزه

متنی، «نشانه‌های شمایی»، «با نشانه‌های تصویری و نشانه دیداری»، «اصل تکرار موزون»، «مفاهیم مجاز، تداعی معانی، تشبیه» و «بعد هم‌نشینی مکانی عناصر». در آخر این محققین این‌گونه استنباط می‌کنند از آنجا که عناصر باغ هدفمند و از پیش تعیین شده‌اند و به صورت اشکال هندسی و نظام‌مندی ارائه می‌شوند، توانسته‌اند در زیباسازی هرچه بیشتر باغ نقش مهمی ایفا و نوعی پیام‌رسانی را در باغ ایجاد کنند. از این رو این عناصر به صورت یک نماد یا نشانه درآمده و ساختاری در محیط ایجاد کرده‌اند که این نشانه‌ها دارای مشخصات مفهومی خاصی هستند.

اما از نظر پدیدارشناسی، که محیط باغ ایرانی را به عنوان یک مکان خاص تعریف می‌کند، می‌توان به مطالعه‌ای از بمانیان و صالح (۱۳۹۰، ۶۱-۸۰)، اشاره کرد که بیان می‌کند، باغ‌سازی ایرانی، نظامی از شکل‌گیری مکان در همه ابعاد پدیدارشناسانه این مفهوم بوده است. در این پژوهش که با روش توصیفی-تحلیلی انجام شده است، باغ‌های موجود در قبل و بعد از اسلام مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته و مؤلفه‌ها و شاخص‌های فضایی در باغ ایرانی شناسایی شده است. آنها مؤلفه‌های پدیده‌های طبیعی که باعث ایجاد حس مکان می‌شود را با نام‌بردن شاخص‌هایی مانند «دیالیک درون و بیرون»، «مرز و قلمرو»، «محصوریت» و «مرکزیت» تعریف می‌کنند و همچنین پدیده‌های مصنوع را با معرفی زیرگروه‌هایی مانند «ادراک و شناسایی» و «جهت‌یابی» مورد ارزیابی قرار می‌دهند. در ارتباط با این موضوع، نوع دیگری از استنباط برای تحلیل باغ به عنوان مکانی متفاوت و خاص وجود دارد که می‌توان به پژوهشی از شاهچراغی (۱۳۸۸، ۷۸) اشاره کرد وی در این تحقیق برای تحلیل فرایند ادراک محیط باغ ایرانی از یافته‌های روانشناسی محیطی و نظریه‌های یادگیری رفتاری برای شناخت و درک نظام معنایی باغ استفاده کرده و در نتیجه این شیوه ارزیابی به این نتیجه می‌رسد که نظام ساختار هندسی باغ ایرانی، محورهای مستقیم و هدفمند را تعریف می‌کند که بر اساس تحقیقات انجام‌شده در روان‌شناسی محیط، این‌گونه مسیرها، احساس هدف‌اربودن، تأمل و اکتشاف را به انسان می‌دهد. نظام جهت‌دهنده اصلی در باغ ایرانی به همراه نظام تمرکز حواس، محیط مساعد برای خلوت مطلوب، کسب آرامش و تأمل برای انسان پدید می‌آورد.

همچنین در رابطه با ویژگی‌های باغ ایرانی و اینکه چگونه این عناصر می‌توانند در طراحی فضای سبز شهری کاربرد داشته باشد، می‌توان به مطالعه‌ای از الیاس و مسعودی‌نژاد (Aliyas & Masoudi Nezhad, 2019, 1-8) اشاره کرد که با ارزیابی باغ‌های تاریخی شیراز، سعی در بررسی باغ‌ها از جنبه‌های

که اندیشه‌های انسانی از جمله باورها و ارزش‌های فرهنگی آنها را در جهان طبیعی تجسم می‌بخشد (Ansari, Taghvace & Mahmoudi Nejad, 2008, 101-124; Roberts, 1996, 79; Uwajeh & Ezennia, 2018, 229-237). از این رو می‌توان این‌گونه گفت که این عامل باعث می‌شود محوطه باغ از سایر محیط‌های طبیعی جدا شود. بررسی‌های مرتبط نشان می‌دهد که ایرانیان با ساختن باغچه‌ای در جلوی خانه خود در هنگام آغاز یکجانشینی، طبیعت را مورد تقدیر قرار داده‌اند. شاید به همین دلیل است که آرتور پوپ یک‌بار در سخنرانی گفت: در گوشه ذهن هر ایرانی یک باغ وجود دارد (جواهریان، ۱۳۸۹، ۶۲). تاریخ دقیقی وجود ندارد که نشان دهد ایرانیان از چه زمانی شروع به باغ‌سازی کرده‌اند، با این حال اسناد تاریخی تخمین می‌زنند که پیدایش باغ ایرانی به چهار هزار سال قبل از میلاد بر می‌گردد (Mirrazavi, 2011, 3).

با توجه به تصویر ۲ می‌توان گفت که طرح چهارباغ جامع‌ترین و متداول‌ترین طرح از نظر طراحی باغ در ایران به شمار می‌رفت و بر اساس ویژگی‌های محیطی و نوع کاربرد باغ به طور مکرر مورد استفاده قرار می‌گرفت (Khademi, Kabiri & Khan, 2013).

کوشک اصلی و حوض آب اصلی اغلب در محل تلاقی محورهای اصلی قرار می‌گیرد و حوض‌های کوچک‌تر نیز روی تقاطع‌های فرعی قرار می‌گیرد و مانند سازه مرکزی، تمامی حوضچه‌ها و بسترهای گیاهی به شکل هندسی در باغ شکل می‌گیرد، حتی تک‌جزئیات تزئینی نیز از همین الگو پیروی می‌کنند (Mohammadzadeh Kive, 2012, 89). یکی دیگر از ویژگی‌های باغ ایرانی که تقریباً در تمامی باغ‌ها دیده می‌شود،

فضای سبز شهری کلیدواژه‌ها عبارت بودند از: «فضای سبز شهری»، «اکوسیستم سبز»، «فضای سبز شهری و باغ ایرانی»، «سلامت عموم و فضای سبز»، «سلامت فیزیولوژیک و فضای سبز» و «سلامت روان و فضای سبز».

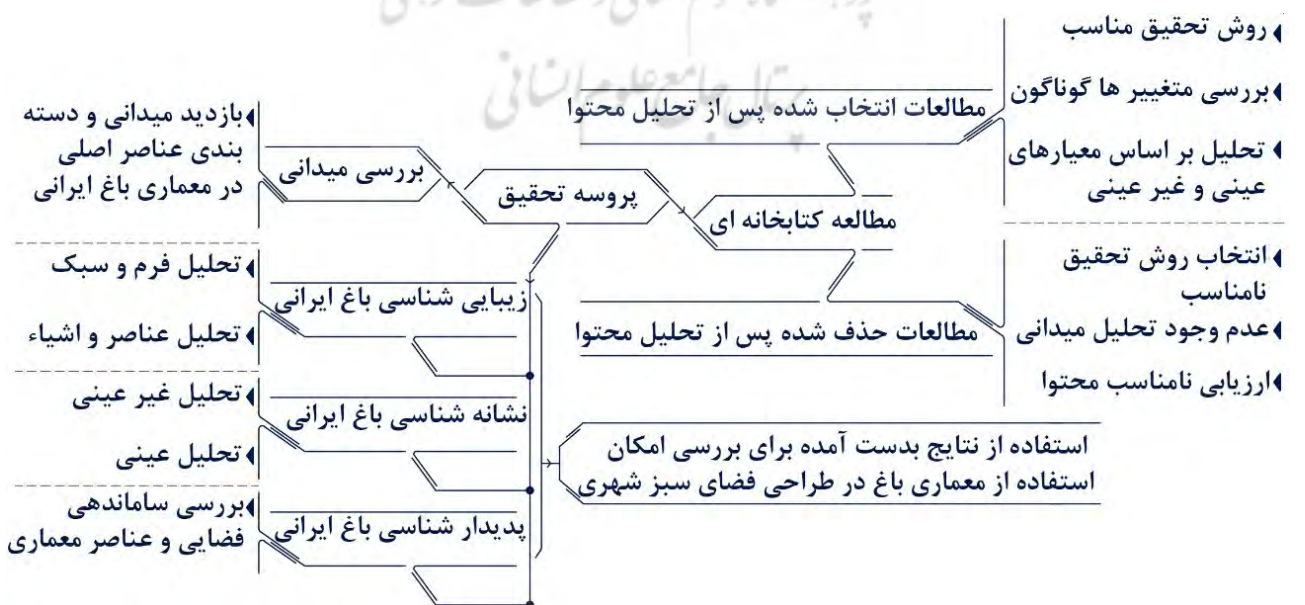
مبانی نظری

ارزیابی اطلاعات به دست آمده از مطالعات میدانی و همچنین تحقیقات کتابخانه‌ای در پژوهش حاضر براساس یک روش مشخص و در یک سیستم تعریف‌شده، انجام یافته است. نوع ارزیابی در این قالب، عمدتاً برگرفته از نتایج مطالعاتی است که برای پژوهش حاضر انتخاب شده است. بر این اساس، در حوزه زیبایی‌شناسی، روش تحلیل براساس ارزیابی فرم و در مرحله بعد ارزیابی عناصر موجود در باغ، همچنین در حوزه نشانه‌شناسی، پژوهش حاضر باغ ایرانی را از نظر تحلیل عینی و غیر عینی بررسی کرده است و در نهایت در حوزه پدیدار شناسی تحلیل‌ها بر اساس ارزیابی نقش عناصر اصلی معماری در باغ ایرانی است. در ادامه تمامی این جنبه‌ها برای بررسی نقش این ویژگی‌ها در طراحی فضاهای سبز شهری با امکان بهره‌مندی از سلامت (فیزیولوژیک و روان) مورد استفاده قرار خواهد گرفت. در تصویر ۱، نحوه انتخاب مطالعات، معیارهای انتخاب و در نهایت ترتیب ارتباط متقابل موضوعات و زیرمجموعه‌هایی که در پژوهش حاضر ارائه شده، نشان داده شده است.

بحث و یافته‌ها

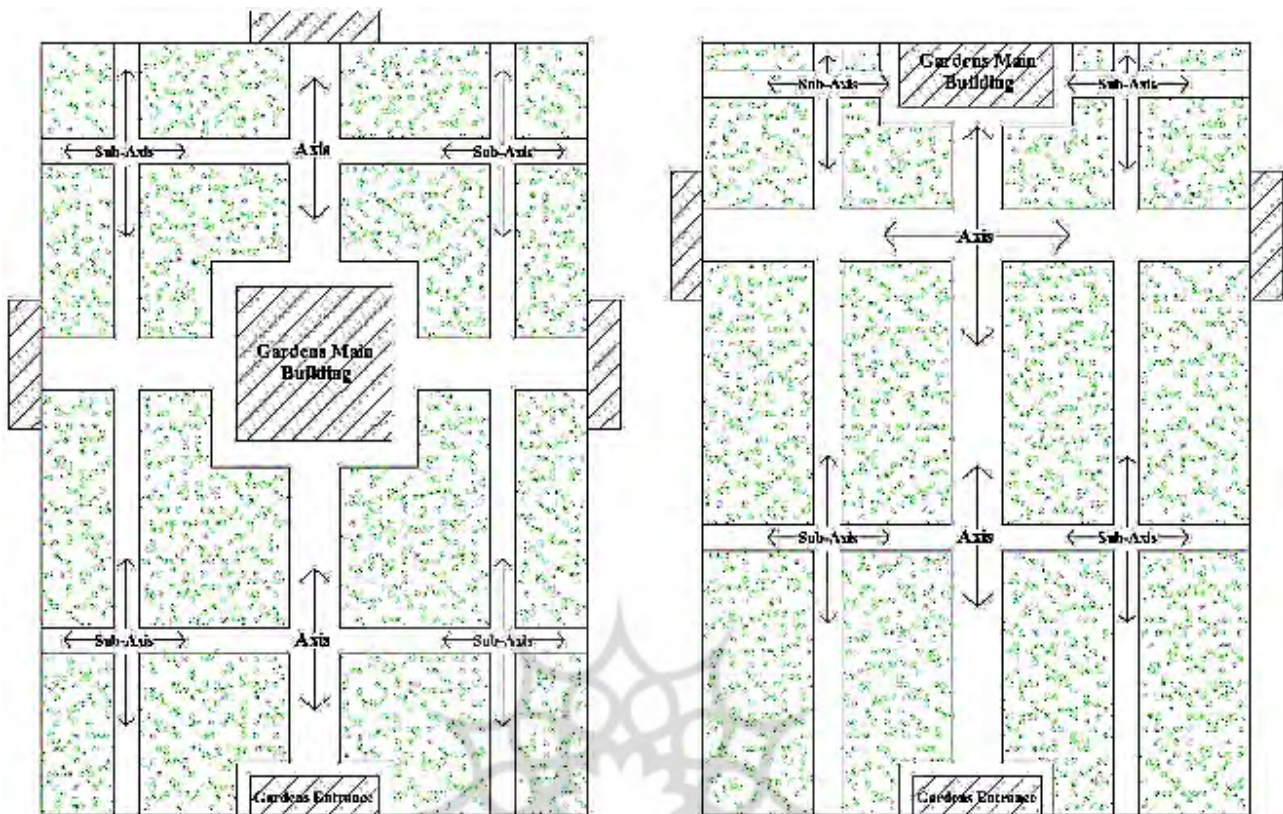
• باغ ایرانی

بسیاری از مطالعات استنباط می‌کنند که باغ مکانی خاص است

تصویر ۱. ساختار مبانی نظری مطالعه حاضر. مأخذ: نگارندگان.

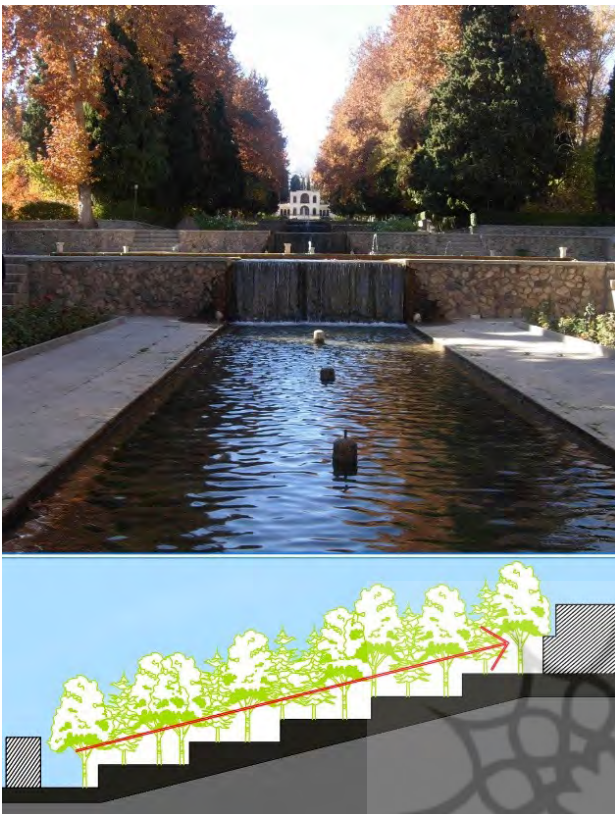
تصویر ۲. طرح عمومی ایرانیان برای معماری باغ. مأخذ: پیرنیا، ۱۳۷۳.

زیبایی‌شناسی از مبانی نظری طراحی منظر پیروی می‌کند. در همین راستا پری (Perry, 2013, 1-10) بیان می‌کند که درک زیبایی‌شناسی منظر با دو مؤلفه اصلی در ارتباط است، (۱) معمولاً توسط معماران منظر مترادف با «سبک» و «فرم» استفاده می‌شود، که این اصطلاح به نحوه درک ما از اشکال خاص و دنیای اطراف ما اشاره می‌کند، و (۲) زیبایی‌شناسی عناصر معماری است که به چگونگی برانگیختن تجربه زیبایی‌شناختی از اشیایی که در معماری منظر استفاده شده است اشاره دارد. بنابراین، تجربه زیبایی‌شناسی منظر سبز و باغ، به حس و تجربه‌های خاصی اطلاق می‌شود که کاربر از اشکال و سبک خاصی از سازماندهی محیط و همچنین اشیاء و اجزائی که تجربه زیبایی‌شناسی را برمی‌انگیزد، به دست می‌آورد.

در مرحله اول برای دستیابی به شناخت ارزش‌های زیبایی‌شناسی، فرم محیط باغ ایرانی و ایده انتزاعی در سازماندهی محیط باغ را مورد بررسی قرار می‌گیرد. روش اصلی معماری ایرانی، تبعیت از هندسه مستطیل‌شکل است و سازماندهی فضاها در کالبد همین هندسه خاص تعریف می‌شود. نظم هندسی دقیق، تقارن، استمرار وجود محورهایی که انتهای آنها باز یا بسته است و همچنین تکرار از ویژگی‌های

دیوارهای بلند و درختان کنار دیوارهاست که وظیفه اصلی آن محافظت از شرایط اقلیمی جهان خارج است. به طور کلی باغ ایرانی در هماهنگی با محیط پیرامون خود قرار ندارد بلکه بیشتر در تضاد با محیطی است که آن را احاطه کرده و این تضاد و جداسازی عمدتاً توسط دیوارهای بلند انجام می‌شود که عمده‌ترین دلیل برای آن، شرایط اقلیمی سخت محیط بیرون است. با این وجود، جدای از ساختار ظاهری باغ ایرانی، عناصر مفهومی متعددی در ایجاد این ساختار نقش دارند که برای تحلیل آنها نیاز به استفاده از ابزارهای تحلیلی است. در این راستا، در ادامه پژوهش برای دریافت و درک اصول و مفاهیمی که روش طراحی معماری را در باغ ایرانی را پدید آورده است، باغ ایرانی از منظر زیبایی‌شناسی، نشانه‌شناسی و پدیدارشناسی مورد ارزیابی قرار می‌گیرد.

• زیبایی‌شناسی باغ ایرانی و تأثیر آن در طراحی فضای سبز بدان جهت که تحلیل زیبایی‌شناسی باغ ایرانی با هدف به‌کارگیری شیوه معماری در طراحی فضای سبز است، بحث زیبایی‌شناسی باغ باید در چهارچوب خاصی مورد ارزیابی قرار گیرد. از آنجا که باغ در کنار فضاها سبز شهری در معماری به عنوان زیر مجموعه‌ای از طراحی منظر تعریف می‌شود، از این رو در این مطالعه ساختار و چهارچوب ارزیابی

تصویر ۳. باغ شازده ماهان کرمان، دیداز محور اصلی به ساختمان اصلی. مأخذ: نگارندگان.

زیبایی مضاعف در باغ در کنار هماهنگی و وحدت از عناصر دیگری نیز استفاده کرده‌اند. به عنوان مثال اغلب در مسیرها گیاهان و گل‌های زینتی کاشته می‌شد و همچنین درختان زینتی را در کنار درختان دیگر قرار می‌دادند تا شکوفه این درختان زیبایی بیشتری به مسیرها ببخشد. ترکیبی از درختان همیشه‌سبز و خزان‌پذیر به همراه شکوفه و میوه درختان مختلف و همچنین گل‌های زینتی، تلفیقی بی‌نظیر از رنگ‌های مختلف را در باغ ایرانی پدید آورده است. علاوه بر این، از عناصر دیگری مانند جریان آب برای برانگیختن حس زیبایی در بازدیدکنندگان استفاده شده است. جریان آب جدا از نقش عملکردی خود، نقش اساسی در ایجاد خنکی، انعکاس تابش نور خورشید و ایجاد صدای دلپذیر داشته است (Irani Behbahani & Khosravi, 2006, 83).

به صورت کلی با تحلیل زیبایی‌شناسی باغ ایرانی نشان می‌دهد در این نوع معماری یک ساختار منسجم وجود دارد که می‌توان در ساماندهی محیطی در فضای سبز شهری از آن استفاده کرد. این نوع معماری چه از نظر طراحی فرم کلی محیط با تقسیمات هندسی منظم و چه از نظر زیبایی‌شناسی عناصر و مؤلفه‌های معماری، باعث می‌شود که بازدیدکنندگان حس خوشایندی دریافت کنند که در نتیجه برانگیخته شدن

برجسته این روش طراحی است. هندسه و تقارن در باغ ایرانی بر خلاف باغ‌های غربی مبتنی بر علم پرسپکتیو نیست، بلکه بر وحدت و یکپارچگی بسیار ناب است که نمونه آن در الگوی چهارباغ مشهود است (Alavian Sadr, Vakil & Talebian, 2010, 47). نتیجه ایجاد هندسه چهارباغ، باز بودن چشم‌انداز اصلی به شکل مستطیل کشیده بود، به این ترتیب که در مقابل بنا فضای باز و کشیده‌ای بود که درست در چشم‌انداز اصلی واقع می‌شد (پیرنیا، ۱۳۷۳، ۲). از این رو ایرانیان عمدتاً عناصر معماری مانند استخر و حوض آب، درختان بلند و ... را در محور اصلی قرار می‌دادند. این به این دلیل بود که فرد هنگام قدم گذاشتن در باغ با تمام حواس خود درگیر محیط و عناصر آن شود. از این جهت نحوه قرارگیری محورها و مکان ساختمان‌ها همگی مطابق با دید و چشم‌انداز دور انتخاب شده است (Irani Behbahani & Khosravi, 2010, 253). همه این عوامل برای این هستند که دید فرد را به سمت چشم‌انداز اصلی هدایت کنند تا با درگیر کردن احساسات و حواس، حس زیبایی را برانگیزند.

در توضیح تصویر ۳ که باغ شازده ماهان کرمان را نشان می‌دهد، می‌توان به نتیجه‌گیری رهنما و همکاران او اشاره کرد که می‌گویند: این نوع معماری با نوع پرسپکتیو کشیده شده در محور اصلی، یک باغ و فضای بزرگ را در ذهن تداعی می‌کند. در واقع، این طراحی چشمان شما را فریب می‌دهد تا به طور همزمان شاهد پیوستگی تصویر واقعی و مجازی باشید (Rahnama & Pouremad, 2013, 1153). درختان مرتفعی که در محور اصلی تعبیه شده‌اند، ما را از دو طرف محدود می‌کنند، به این معنی که دید را محدود به فضای آزاد در محور اصلی به سمت ساختمان اصلی باغ می‌کند و این حس فشردگی از دو طرف که باعث می‌شود به ساختمان انتهایی باغ و افق بعد از آن نگاه بیندازیم یک حس رهایی فیزیکی و کنده‌شدن از زمین را به وسیله حرکت معنوی به وجود می‌آورد که دید خاص و حس زیبایی ویژه ایجاد می‌کند.

در زیبایی‌شناسی عناصر و اشیاء در باغ ایرانی، از بررسی نحوه قرارگیری و چیدمان عناصر معماری می‌توان متوجه شد که هماهنگی و وحدت نقش مهمی در چیدمان عناصر داخل باغ دارد. در واقع این سبک معماری با جلب توجه بیننده در نگاه اول با ایجاد هماهنگی خاص و وحدت برای برانگیختن حس زیبایی است. ایجاد تقارن و تکرار هارمونیک عناصر به دستیابی به وحدت حتی در کوچکترین اجزاء کمک می‌کند. به عنوان مثال، تقسیم باغ به چهار یا هشت قسمت یا بیشتر، در اجزای کوچک نیز مانند سنگفرش‌های پیاده‌رو و یا کاشی‌های داخل حوض آب دیده می‌شود. ایرانیان برای ایجاد

تصویر ۴. نقش نشانه‌ها در باغ ایرانی. مأخذ: نگارنگان.

نشان دادن مکان باغ به عنوان فضایی خیالی و رؤیایی انجام داده‌اند (تصویر ۵).

در این ارتباط، قیومی بیان می‌کند یکی از علل اینکه انسان به رمز نیاز دارد، شکاف در بین بخش خودآگاه و ناخودآگاه ذهن اوست و همچنین در قسمت دیگر ادامه می‌دهد که رؤیا از طریق زبان رمزی، ضمیر ناخودآگاه شخص را به ضمیر خودآگاه او می‌پیوندد؛ هرچند که پیام آن نوعاً مستور است. زبان رمزی از جمله آنچه در معماری یافت می‌شود همچون رؤیا نیاز به تعبیر دارد (قیومی، ۱۳۸۴، ۳۸) که به تعبیری، باغ ایرانی به دنبال خلق فضایی خیالی و جاودانه است که نوعی بی‌زمانی را در متن خود دارا است (قدرت، ۱۳۸۸، ۱۰۳). در واقع استفاده از این مفهوم به باور ایرانیان در پیش از اسلام بر می‌گردد. در همین راستا جواهریان به نقل از هانری کربن بیان می‌کند که عالم خیال (Imaginal) یا عالم صور مثالی مابین دو ساحت هستی، یعنی عالم محسوس و عالم معقول قرار دارد. این نحوه نگرش یا بینش که جهان هستی را به دو ساحت تقسیم می‌کند در ذهن ایرانی پیش از اسلام و بعد از اسلام وجود داشته است. آن را در دوگانگی (Duality) تفکر زرتشت و همچنین در تفکر عرفانی عرفا مشاهده می‌کنیم. در این عالم میانه و مثالی، تمام تجربه‌های معنوی و عرفانی شکل می‌گیرند. این عالم دربرگیرنده تمام صورت‌های ازلی است؛ از جمله صورت ازلی باغ. همان‌گونه که در (تصویر ۶) نشان داده می‌شود، باغ ایرانی، بازتاب و یا فراقینی صورت بهشتی باغی است که در روان ناآگاه قومی و خاطره‌های ازلی او همیشه وجود داشته است (جواهریان، ۱۳۸۹، ۶۰).

باغ ایرانی نشانه شمایی است، یعنی رابطه باغ با موضوع اصلی آن که بهشت است رابطه‌ای از نوع تشابه است. باغ بیان شکلی دیگر از بهشت است، بهشتی که غایب است. می‌توان گفت چون انسان در ابتدا بهشت را دیده بود، پس تصویری از آن را در ذهن خود داشته و پس از هبوط خود از بهشت، خواسته که به آفرینش آنچه قبلاً دیده بود بپردازد. می‌توان تحلیل کرد که هبوط انسان از بهشت در شکل‌گیری اثر باغ

حس زیبایی‌شناسی است و می‌تواند منجر به آرامش روحی و سلامت روان شود.

• نشانه‌شناسی باغ ایرانی و کاربرد آن در طراحی فضای سبز نشانه دارای یک ماهیت مطلق نبوده بلکه بنا بر فضایی که در آن کاربرد یافته و قراردادهای اجتماعی موجود معنا می‌یابد (قدرت، ۱۳۸۸، ۱۷). همان‌گونه که قبلاً نیز اشاره شد، ایجاد حس تعلق برای تشویق افراد در استفاده از فضای سبز حائز اهمیت است. برای ایجاد حس آشناپنداری در فضای سبز، به‌کارگیری مفهومی‌هایی که از نوع تفکر و ارزش‌های غیر مادی برگرفته شده می‌تواند تعیین‌کننده باشد. از این رو نشانه‌شناسی می‌تواند منبع مناسبی برای استخراج ماهیت غیر عینی عناصر که در فرایند ساماندهی محیطی نقش دارد، باشد.

در یک نظام نشانه‌ای، نشانه به خودی خود فاقد معناست، چرا که رمزگان امکان تولید متن را به وجود می‌آورد، از این رو هرگاه نشانه‌ای انتخاب شد و در یک کنش ارتباطی واقعی، یعنی در بستر یک گفتمان تبدیل به متن یا به بیان بهتر لایه‌ای از متن می‌شود، زیرا علاوه بر آنکه ارزش نشانه‌ای خود را از رمزگان دریافت می‌کند، در تعامل با دیگر لایه‌های متنی همنشین، معنی گفتمانی به دست می‌آورد (سجودی، ۱۳۸۳، ۶۰-۶۱). در این صورت، اگر باغ ایرانی را به عنوان یک متن در نظر بگیریم، مفهوم کلی باغ‌سازی در خدمت این ایده است که باغ را نمادی از بهشت می‌داند و همه رمزگان‌های موجود را در تأیید این مفهوم به کار می‌گیرد. بدین سان باغ-بهشت‌ها نمایانگر یگانگی آسمان و زمین شدند. نظم خدایی بیان خود را در نظم زمینی یافت: مشخص کردن یک محل، بردن آب به آنجا (و به تعبیری زندگی بخشیدن به آن)، محدود کردن آن در میان دیوارها، یعنی (آن را از آشفستگی جدا ساختن)، تقسیم کردن آن به چهار قسمت، بنا به تصوراتی که از آفرینش کیهان وجود داشته و سرانجام، کاشتن درختان و ساختن معبدها و کوشک‌ها در آن (قدرت، ۱۳۸۸، ۹۲). باغ کلیتی است که از عناصر واقعی ساخته شده و دارای مصالح، ماده، شکل، رنگ و بافت است که مجموعه این عناصر در کنار هم متن باغ را تعریف می‌کنند (طوسی و امامی فر، ۱۳۹۰، ۶۲) و همچنین رمزهایی که از آنها معنای عام نشانه‌ها دریافت می‌شود و ماهیت غیر عینی دارند. بدین ترتیب می‌توان گفت نشانه‌ها و نمادها در باغ ایرانی رابط بین عناصر فیزیکی و حقیقی با مفاهیم غیر عینی هستند که باغ عدن را به ما یادآوری می‌کنند (تصویر ۴).

ایرانیان برای تصویرسازی در ذهن شخص از طریق عناصر موجود در باغ، سعی در ایجاد ارتباط با معنا و مفهوم در ضمیر ناخودآگاه بازدیدکنندگان داشتند، که آن را با

۱۱). نمونه‌ای از معماری مبتنی بر این مفهوم را می‌توان در ورودی باغ فین کاشان دید که انسان از لایه‌لای گذرگاه‌های باریک وارد می‌شود (Sabzalian, 2013, 81) و پس از عبور از مسیر کم‌نور وارد فضایی روشن می‌شود. در واقع این نوع ورودی را می‌توان با گذر از زندگی در دنیای کنونی به آخرت مقایسه کرد.

یکی دیگر از عناصر معماری باغ ایرانی، هندسه کلی باغ است. باغی که یک مکان متفاوت و مقدس را به نمایش می‌گذارد، این را با ساماندهی محیط از طریق شکل هندسی خاص بر اساس نمادها و نشانه‌هایی که یادآور بهشت است، عینیت می‌بخشد. بر همین اساس است که سازماندهی بر اساس تقسیمات چهاربخشی در باغ ایرانی پدید آمده است.

اولین نمونه از مدل چهارباغی، باغ سلطنتی پاسارگاد است (حیدرنتاج و منصور، ۱۳۸۸، ۱۸). عدد چهار در نزد ایرانیان یکی از اعداد مقدس به شمار می‌آید. همچنین این عدد نشان‌دهنده چهار جهت اصلی جغرافیایی (شمال، جنوب، شرق، غرب)، چهار عنصر مقدس (آب، باد، خاک و آتش)، فصول سال (بهار، تابستان، پاییز و زمستان) و همچنین تعداد اضلاع و زوایای شکل مربع را نشان می‌دهد (Khademi et al., 2013, 66).

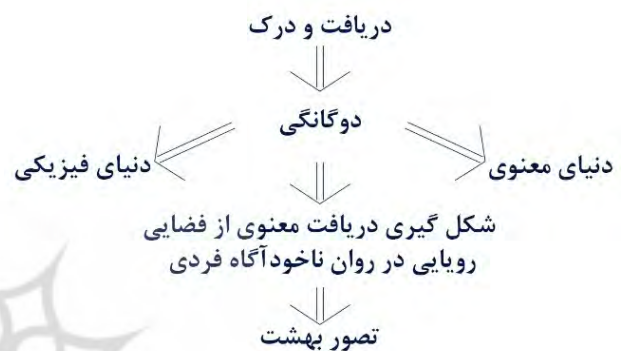
این ساختار هندسی پس از اسلام نیز حفظ شد، زیرا عدد چهار در اسلام نیز جایگاه ویژه‌ای دارد، چنان‌که چهار نشان‌دهنده سطوح چهارگانه قرآن است (Beizajouybari & Gungor, 2016, 100). همچنین تقسیمات چهارگانه و سازماندهی محور اصلی باغ از طریق ایجاد علم مناظر و مرایا به صورت تشدیدشونده و تکیه بر ایجاد عمق در فضا، فضایی بی‌انتها و لایتناهی را برای ما تداعی می‌کند (طوسی و امامی فر، ۱۳۹۰، ۶۴).

یکی دیگر از عناصر مهم در معماری باغ ایرانی، وجود و حضور آب است. به گفته ضرغامی و همکاران او، آب به چهار صورت در قرآن ذکر شده است: ۱) حق تعالی عرش خود را به روی آب نهاده است، ۲) آب که به صورت باران حیات‌بخش بر زمین نازل می‌شود، ۳) آبی پاک‌کننده و ۴) نهرهای وصف‌شده از آب جاری در بهشت. همچنین در معماری باغ ایرانی آب به سه روش به کار گرفته شده است: ۱) نهرهای آبی که یادآور آب روان در بهشت است (تصویر ۷)، ۲) آبی که در داخل بنای اصلی سکون پیدا می‌کند و سپس در ادامه با عبور از داخل بنا، طیف نوری را منعکس می‌کند که حس خنکی و خلوص را به فضا می‌بخشد و ۳) آبی که در استخرهای بزرگ در جلوی بنا جمع می‌شود تا معنویت، سکون و آرامش را منعکس کند و همچنین طیف نوری را به فضا بازتاب می‌دهد تا فضایی خیالی را ایجاد کند (Zarghami, Mahdi Nezhad & Fatourechi, 2015, 123) (تصویر ۸).

اما شاید بتوان گفت که ساختمان اصلی باغ‌ها از اهمیت ویژه‌ای

تصویر ۵. رابطه پویا مابین محیط عینی و فضای غیر عینی رؤیایی. مأخذ: نگارندگان.

تصویر ۶. دogaangi، اندیشه اصلی شکل‌دهنده دنیای رؤیایی در باغ ایرانی. مأخذ: نگارندگان.

مؤثر بوده است (طوسی و امامی فر، ۱۳۹۰، ۶۲-۶۳). در واقع باغ ایرانی ترتیبی از عناصر مشخص در نظم هندسی خاص است. اگر باغ ایرانی را یک لایه متنی در نظر بگیریم که کارکرد آن یادآوری باغ عدن در ضمیر ناخودآگاه است، پس می‌توان گفت که عناصر باغی که لایه متنی را تشکیل می‌دهند رمز هستند و همه این کدها به معنای خاصی اشاره دارند (جدول ۱). از این رو در ادامه به بررسی عناصر باغ و مفهوم نمادین آنها می‌پردازیم. در باغ ایرانی، اولین عنصر متمایز کننده‌ای که در نگاه اول متوجه آن می‌شویم دیوارهایی است که باغ را از محیط بیرون جدا می‌کند. هدف (مدلول) دیوارهای پیرامونی، جدایی و تقدیس مکان باغ است (قدرت، ۱۳۸۸، ۹۸)، و پس از آن، چگونگی و نحوه ورود به این مکان ویژه اهمیت پیدا می‌کند. در واقع مفهوم و نوع معماری که ورودی باغ را شکل می‌دهد، برگرفته از باورهای اسلامی ایرانیان است.

الگوی کهن ایرانی-اسلامی مبتنی بر تقسیم‌بندی سه‌گانه است. این الگو برخاسته از باور ایرانیان از دو عنصر «نور و تاریکی» است که درون مایه «بالا»، «پایین» و «حد میانی» را تشکیل می‌دهد. همچنین بر اساس باور زرتشتیان، جهان به سه قسمت تقسیم می‌شود؛ عالم بالا که از نور تشکیل شده است، عالم سفلی که در برابر ظلمت بوده و عالم وسط که محل ملاقات این دو است (براتی و کاکاوند، ۱۳۹۴، ۹). همچنین جهان بینی ایرانی از حرکت از تاریکی به سمت روشنایی شکل گرفته است (همان،

جدول ۱. تحلیل نشانه‌شناختی عناصر معماری باغ ایرانی مورد استفاده در طراحی فضای سبز شهری. مأخذ: نگارندگان.

عناصر	نشانه و نماد
دیوار	تأکید بر خاص و بهشتی بودن فضا
ورودی باغ	عبور از دنیای خاکی و قدم گذاشتن به بهشت
هندسه باغ	بازنمایی و یادآوری بهشت در ضمیر ناخودآگاه با اشاره به مفاهیم مقدس برگرفته از ادیان (قبل و بعد از اسلام)
حضور آب	یادآور و بازنمایی حضور آب و نهرهای آب در بهشت
کوشک	اشاره به تکامل و کمال نهایی
درختان و گیاهان	بر اساس نوع، اشاره به جاودانگی یا بازگشت به زندگی

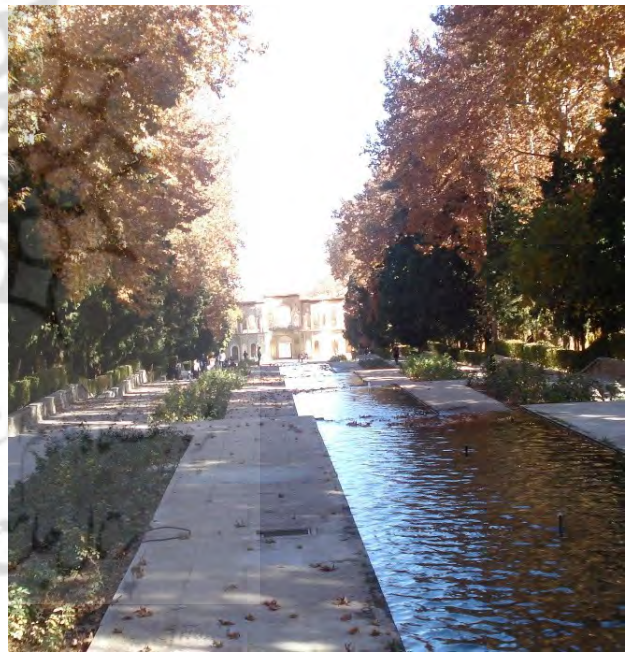
2015, 123). اغلب اوقات آب از داخل ساختمان اصلی سرچشمه می‌گیرد که در محل تلاقی محورهای اصلی قرار دارد که نمونه آن را می‌توان در باغ فین کاشان مشاهده کرد.

گونه‌های گیاهی مورد استفاده بسته به نوع آنها نیز معانی خاص خود را دارند. درختان در باغ ایرانی نماد پیوند زمین و آسمان هستند و بر اساس گونه، درختان همیشه سبز نشانه بی‌زمانی و جاودانگی و همچنین درختان خزان‌پذیر و درختان میوه، پربرکتی و زاینده‌گی را به نمایش می‌گذاشتند و گل‌ها نیز برای نشان دادن آغاز بهار (سال نو) که به مفهوم تولد دوباره می‌باشند (قدرت، ۱۳۸۸، ۹۸).

در ادامه مطالعه حاضر برای ارائه جمع‌بندی در این بخش و نحوه به‌کارگیری عناصر معماری با توجه به مفهوم نشانه‌ای آنها در طراحی فضاهای سبز امروزی، به طور خلاصه در **جدول ۱** عناصر معماری با مفهوم کارکردی آنها دسته‌بندی شده است.

• پدیدارشناسی باغ ایرانی و کاربرد آن در طراحی فضای سبز در ارتباط با ضرورت تحلیل‌های پدیدارشناختی می‌توان به نتیجه‌گیری بوگنار در مورد عدم کفایت تحلیل نشانه‌شناسی اشاره کرد که به اظهارات شولتز (Norberg-Schulz, 1975, 5) در این موضوع اشاره می‌کند، که می‌گوید «معماری را نمی‌توان به طور رضایت‌بخشی با استفاده از مفهوم هندسی یا نشانه‌شناختی توصیف کرد»، سپس وی ادامه می‌دهد که نشانه‌شناسی به تنهایی برای رسیدن به ادراک کامل، کافی نیست. محققان با تکیه بر آثار پیشگام فیلسوفان پدیدارشناس، کاوش خود را در زمینه ارتباطات معماری بصری به حوزه پیچیده‌تر واقعیت حس ترکیبی از طبیعت و محیط ساخت بشر گسترش داده‌اند. این واقعیت نه تنها شامل عملکرد چشم و ذهن، بلکه توانایی‌های چند بعدی بدن و شهود انسان است (Bognar 1985, 183). در تحلیل پدیدارشناسی فضای سبز، هر مکان در قالب دو مؤلفه فضا و کاراکتر بررسی می‌شود که احراز هویت هر مکانی تنها در قالب طرح چنین تقسیم‌بندی، میسر خواهد شد (بمانیان و صالح، ۱۳۹۰، ۶۳). منظور از فضا، ساختار سه‌بعدی عناصر است که مکان را می‌سازند، و کاراکتر، بر جو کلی‌ای که جامع‌ترین خاصیت هر مکان است اشاره دارد (کارنما، مسعودی و رفعتی، ۱۳۹۵، ۲۳۸). در واقع هدف در ارزیابی پدیدارشناسی دریافت اطلاعات عینی محیطی با حواس و تبدیل آن به درک ذهنی و القای یک تجربه محیطی متفاوت است. در همین راستا شاهچراغی بیان می‌کند که، میزان اطلاعات و آگاهی دریافتی از محیط، به تنوع و درجه تضاد اطلاعات حسی به‌دست‌آمده و چگونگی تفکیک آنها از یکدیگر، یعنی به چگونگی ردیابی الگوها بستگی دارد. این کار به کمک تمام حواس و به درجات متفاوتی امکان‌پذیر است (شاهچراغی، ۱۳۸۸، ۷۵).

برای دستیابی به الگوهای معماری در طراحی فضای سبز با

تصویر ۷. آب جاری در باغ شازده ماهان کرمان. مأخذ: آرشیو نگارندگان.

برخوردار است، به همین جهت در مسیر تلاقی محورهای اصلی باغ قرار می‌گیرد. ساختار هندسی متقارن باغ کمال‌گرایی را نشان می‌دهد و قرارگیری بنای اصلی در مرکز، بی‌زمانی و نغین‌واری را به نمایش می‌گذارد (قدرت، ۱۳۸۸، ۹۸). بنای اصلی باغ‌ها معمولاً هشت‌ضلعی است و شکل هشت‌ضلعی برگرفته از اعتقادی است که عدد هشت را مقدس می‌داند (Rahaei, 2015, 99) و همچنین طبق توصیف قرآن از آب جوشان در بهشت، بنای اصلی در باغ منبع جریان آب است (Zarghami et al.,

باغ ایرانی استفاده کرده‌اند تا فضای باغ را به مکانی خاص تبدیل کنند. بنابراین می‌توان گفت که سلسله مراتب در باغ ایرانی در واقع رابطه فضایی عناصر معماری است که از ورودی تا مهم‌ترین قسمت باغ به صورت گام به گام در قالب تعریف شده مشخص وجود دارد.

– ساماندهی عناصر براساس محور اصلی

همان طور که قبلاً اشاره شد، اساس ساختار هندسی باغ ایرانی بر تقسیمات چهارگانه استوار است و این سازماندهی نحوه عبور افراد از محور اصلی و محورهای فرعی را تعیین می‌کند. حرکت در باغ ایرانی عمدتاً به این صورت است که شخص حرکت خود را از پایین‌ترین قسمت محور و خلاف جهت جریان آب آغاز می‌کند و تا مهم‌ترین قسمت باغ، ساختمان اصلی که معمولاً منبع آب نیز است، ادامه می‌یابد. در مسیر منتهی به ساختمان اصلی، ترکیبی زیبا از گل‌ها و گیاهان تزئینی، آب و عناصر معماری و سایه‌های ایجاد شده توسط انواع درختان همراه با حس خنکی به دلیل وجود سایه و جریان آب را می‌توان دریافت کرد که بر افراد تأثیر می‌گذارد. بنابراین، نظام ساختار هندسی باغ ایرانی، محورهای مستقیم و هدفمندی را تعریف می‌کند که بر اساس پژوهش‌های روان‌شناسی محیط، این‌گونه مسیرها، احساس هدفدار بودن، تأمل و اکتشاف را به انسان می‌دهد. نظام جهت‌دهنده اصلی در باغ ایرانی به همراه نظام تمرکز حواس، محیط مساعد برای خلوت مطلوب، کسب آرامش و تأمل برای انسان پدید می‌آورد (شاهچراغی، ۱۳۸۸، ۷۸).

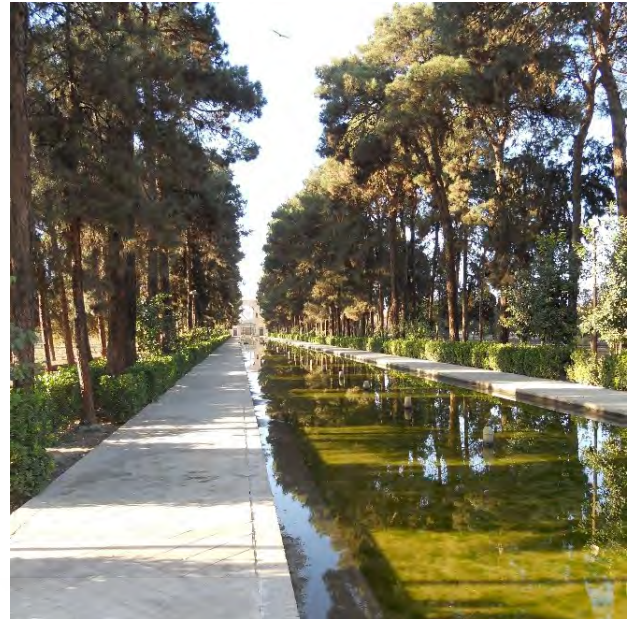
– شفافیت فضایی

یکی از مهم‌ترین جنبه‌های باغ ایرانی استفاده از نوعی معماری است که از هرگونه ابهام و سردرگمی جلوگیری می‌کند تا مردم به راحتی محیط را درک کنند. این ویژگی که باغ ایرانی را به مکانی منحصر به فرد و بدون ابهام در ذهن مردم تبدیل می‌کند، شفافیت فضایی نامیده می‌شود. از این رو در باغ ایرانی برای ایجاد ارتباط و تعامل مستقیم با بیننده بدون اتکا به عامل واسطه، ایجاد شفافیت فضایی عامل مهمی بود. در این راستا، همانطور که شاهچراغی (۱۳۸۸، ۷۷) از میرفندرسکی (۱۳۸۳، ۱۰) نقل می‌کند: «در باغ ایرانی نهایت مادی به بی‌نهایت معنوی ارتقاء می‌یابد. باغ تا آنجا که ممکن است ساده و روشن شکل می‌گیرد و ابهامی «مادی» در رابطه انسان و فضا باقی نمی‌گذارد».

در این بخش برای دستیابی به نوعی ارزیابی شفاف از عناصر معماری از جنبه پدیدارشناسی در فرایند طراحی فضای سبز که از معماری باغ ایرانی الگوبرداری شده است، این عناصر در جدول ۲ ارائه شده است.

– معماری باغ ایرانی و تأثیر آن در طراحی فضای سبز شهری

به طور کلی امروزه معماری باغ سنتی در شهرها به عنوان فضای باز که زیر مجموعه فضای سبز شهری است تعریف می‌شود.

تصویر ۸. حوض آب در مقابل بنای اصلی باغ دولت آباد یزد. مأخذ: آرشیو نگارندگان.

بهره‌گیری از نوع معماری باغ ایرانی باید این نکته را در نظر داشت که در باغ ایرانی برای ایجاد یک تجربه حسی متفاوت از الگوهای معماری خاصی استفاده شده که کاراکتر فضایی متفاوتی را ایجاد کرده است. این اصل در معماری باغ ایرانی با استفاده از ویژگی‌های طبیعی همچون ویژگی‌های فضایی در نظم معماری خاصی ایجاد شده است (جدول ۲). به طور کلی، کاراکترهای طبیعی به استفاده از گونه‌های مختلف گیاهی و درختان مختلف به منظور ایجاد محیطی متفاوت اطلاق می‌شود و خصوصیات فضایی شامل سلسله‌مراتب فضایی در قالب سازماندهی خاص در معماری است که در ادامه به تحلیل آن می‌پردازیم.

– دیوارهای سرتاسری

جدا از نقش کاربردی، دیوار نقش هویت‌بخشی و تبدیل فضا به مکانی خاص را نیز دارد (منصوری، ۱۳۹۴، ۶-۱۳). همان‌گونه که خادمی و همکارانش از اردلان و بختیار (Ardalan & Bakhtiar 1973) استنباط کرده‌اند، دیوارها از ضروریات این مکان مقدس (باغ ایرانی) برای توصیف و تفکیک هستند. جایی که روح در آن احساس می‌شود و خواسته‌های معنوی در این مکان برآورده می‌شود. فضایی ناب و آرامش‌بخش، خالی از هرگونه تنش و کینه‌توزی مابین تعامل و برهم‌کنش شکل و سطح که در فرمی مکعبی شکل یافت می‌شود، شکلی کامل که جوهره نمادین آن از ثبات، انسانیت و بهشت زمینی تشکیل شده است (Khademi et al., 2013, 66-67).

– سلسله مراتب فضایی

ارزیابی باغ ایرانی نشان می‌دهد ایرانیان از سلسله‌مراتب فضایی برای دستیابی به حس معنویت، زیبایی، آسایش و خوانایی در

مهمی در وضعیت سلامت روانی/ فیزیولوژیک مرتبط با فضای سبز دارند. در رابطه با سلامت فیزیولوژیکی، یکی از نشانه‌های سلامت عمومی که با فضای سبز مرتبط است و در مطالعات اغلب به عنوان مکانیزمی برای ارزیابی سلامتی استفاده می‌شود، امکان فعالیت جسمانی در فضای سبز است (Dadvand et al., 2016, 161-167; Pietila et al., 2015, 44-54; Van den Berg et al., 2019, 1-23). بنابراین فضای سبز شهری باید این قابلیت را فراهم کند که فرد در آن محیط فعالیت جسمانی داشته باشد. با نگاه به باغ ایرانی و طرح عمومی آن می‌توان متوجه محورهای متصل به هم که به گونه‌ای یک مسیر بی انتها را فراهم می‌کند شد، مسیری که می‌تواند افراد را به پیاده‌روی طولانی مدت و یا انواع فعالیت‌های جسمانی مرتبط با آن تشویق کند.

همچنین، همانگونه که می‌دانیم، اغلب باغ‌های ایرانی در دل کویرهای خشک بنا شده‌اند، اما نوع معماری خاص ایرانیان توانسته که بر این شرایط فائق بیاید و یک محیط دلپذیر از نظر دمایی در درون باغ فراهم کند. مطالعات نشان می‌دهد که معماری باغ‌های ایرانی نه تنها می‌تواند شرایط دمایی در محیط داخل باغ را بهبود ببخشد، همچنین می‌تواند شرایط خرد اقلیمی محیط اطراف که باغ در آنجا واقع شده را نیز بهبود ببخشد (Ojaghloou, 2019, 1-33) و (رضایی و شاهچراغی، ۱۴۰۰، ۱-۱۵؛ تقوایی، طاهباز و متقی پیشه، ۱۳۹۳، ۳۵-۵۶). این بدان جهت دارای اهمیت است که استفاده از معماری باغ ایرانی به عنوان یک الگو در طراحی فضای سبز شهری می‌تواند منجر به بهبود شرایط دمایی در داخل و محیط اطراف فضای سبز شود و افراد را هم از نظر اثرات مضر تنش گرمایی حفظ کند و هم تشویق کند که در محیط دلپذیر از نظر دمایی در داخل فضای سبز به فعالیت جسمانی بپردازند که هر دوی این عوامل در افزایش سلامت فیزیولوژیک تأثیرگذار است.

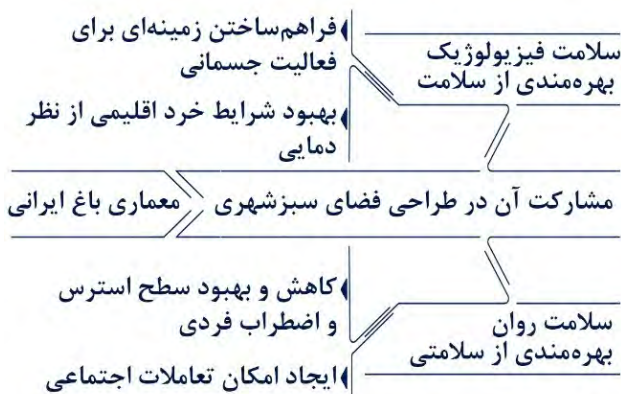
در ارتباط با سلامت روحی/ روانی، اهمیت این موضوع در این است که فضاهای شهری مترکم، زندگی ماشینی به همراه مشکلات زیست‌محیطی در شهرها می‌تواند به آسانی منجر به اختلالات روانی در ساکنین شود. با این حال، بسیاری از مطالعات نتیجه‌گیری می‌کنند که تجربه محیط‌های طبیعی و مناطق سبز می‌تواند برای سلامت روان مفید باشد (Van den Berg et al., 2015, 1-38; Dadvand et al., 2016, 161-167). با بررسی نتایج این مطالعات می‌توان دریافت که سلامت روان در ارتباط با فضای سبز با بهبود سطح استرس و اضطراب ساکنین و همچنین با تسهیل برقراری تعاملات اجتماعی می‌تواند اتفاق بیفتد. با توجه به بررسی باغ ایرانی که در تحلیل زیباشناسی و پدیدارشناسی در مطالعه حاضر ارائه شد، می‌توان استنباط کرد که علی‌رغم آشفتگی محیط اطراف، ایرانیان با روش باغ‌سازی منحصر به فرد خود توانسته‌اند آرامش ناب را به درون فضا

فضاهای سبز در مناطق شهری را می‌توان به عنوان یک محیط ساخته دست بشر معرفی کرد که با هدف مشخصی ساخته می‌شود. بر اساس یافته‌های محققان، برای شهرهایی که به طور مداوم در حال رشد هستند، دسترسی به فضاهای سبز طبیعی یکی از نیازهای اساسی ساکنین اماکن شهری است و ارتباط مداوم با این فضاها در واقع سلامت عمومی را بهبود می‌بخشد (Maas et al., 2006, 587-592; Richardson et al., 2013, 318-324). سلامت عموم در رابطه با فضاهای سبز شامل سلامت فیزیولوژیکی (Liu, Li, Li, & Zhang, 2017, 223-230; Pietilä, Mitchell, 2013, 130-) و سلامت روان (et al., 2015, 44-45; Van den Berg, Maas, Verheij & Groenewegen, 2010, 1203-1210) است. با توجه به اینکه باغ‌های تاریخی تجسم عینی ارزش‌های فرهنگی هر منطقه و منعکس‌کننده روش‌های معماری مبتنی بر این ارزش‌ها هستند، یکی از بهترین منابع برای استفاده به عنوان راهنمای توسعه فضای سبز در شهرها به شمار می‌روند. اما سؤال مهمی که اینجا مطرح می‌شود این است که معماری باغ سنتی ایرانی می‌تواند به عنوان یک راهنما برای طراحی فضاهای سبز شهری که هم سلامت روحی/ روانی و هم سلامت فیزیولوژیک افراد را تأمین کند، باشد یا خیر. برای پاسخ به این سؤال، نیاز به درک متغیرهایی است که نقش

جدول ۲. عناصر موجود در باغ به عنوان یک پدیده که در طراحی فضای سبز می‌توان از آنها استفاده کرد. مأخذ: نگارندگان.

کاراکترها	حضور به عنوان یک پدیده
کاراکتر طبیعی	گونه‌های مختلف گیاهی و درختان؛ ایجاد فضایی سبز در دل کویر و ایجاد تضاد با محیط اطراف
	جدا از نقش کاربردی (سیستم آبیاری)، به عنوان یک عنصر معماری برای ایجاد حس خنکی و برانگیختن احساسات مختلف استفاده می‌شود.
	حضور آب
کاراکتر فضایی	دیوار تفکیک، شناسایی، تأکید و اشاره به متفاوت بودن سرتاسری فضا
	سلسله‌مراتب چیدمان و سازماندهی عناصر فضایی بر اساس فضایی اهمیت آن
کاراکتر فضایی	سازماندهی یک سیستم هدایت‌کننده به سمت دستیابی به یک هدف خاص، همراه با عناصر معماری برای محور برانگیختن حس هدفمندی و کاوش.
	به‌کارگیری نوعی معماری که از ابهام جلوگیری می‌کند تا از سردرگمی جلوگیری شود تا محیط شفافی
	فضایی را به راحتی و بدون هیچ ابهامی درک کنیم.

تصویر ۹. تعامل عوامل تأثیرگذار در طراحی فضای سبز شهری بر اساس شیوه معماری باغ ایرانی. مأخذ: نگارندگان.

مناسبی برای طراحی فضاهای سبز شهری باشد و یافته‌های این پژوهش می‌تواند مورد استفاده طراحان فضای سبز قرار گیرد.

فهرست منابع

- براتی، ناصر و کاکاوند، الهام. (۱۳۹۴). کندوکاوی پدیدارشناسانه در راستای شناخت یک انگاره کهن در معماری ایرانی-اسلامی. نمونه موردی: میدان توپخانه (تهران)، میدان نقش جهان (اصفهان)، پارک لاله (تهران)، باغ شاهزاده (ماهان). باغ نظر، ۱۳(۴۲)، ۵-۱۸.
- بمانیان، محمدرضا و صالح، الهام. (۱۳۹۰). بررسی مفهومی باغسازی ایرانی در رویکرد پدیدارشناسی در معماری منظر، تبارشناسی و شاخص‌شناسی. مدیریت شهری، ۲۸(۶۱-۸۰).
- پیرنیا، کریم. (۱۳۷۳). باغ ایرانی. آبادی، ۴(۱۵)، ۱-۱۱.
- تقوایی، سید حسن؛ طاهباز، منصوره و متقی، پیشه، سمانه. (۱۳۹۳). نقش سایه در باغ ایرانی، بررسی وضعیت آسایش اقلیمی در باغ جهان‌نما و باغ دلگشا. معماری ایرانی، ۷(۷)، ۳۵-۵۶.
- جواهریان، فریار. (۱۳۸۹). کهن-الگوی گمشده، بازدید از باغ ایرانی. گردشگری، ۲۶(۶۰-۶۷).
- حیدرنتاج، وحید و منصوری، سید امیر. (۱۳۸۸). نقدی بر فرضیه الگوی چهارباغ در شکل‌گیری باغ ایرانی. باغ نظر، ۶(۱۲)، ۱۷-۳۰.
- رضایی، مهناز و شاهچراغی، آزاده. (۱۴۰۰). تأثیر نظام کاشت گیاه در باغ ایرانی بر آسایش حرارتی فضای باز، مورد پژوهشی: باغ جهان‌نما شیراز. نقش جهان، ۳(۳)، ۱-۱۵.
- سجودی، فرزانه. (۱۳۸۳). نشانه‌شناسی لایه‌ای و کاربرد آن در تحلیل نشانه‌شناختی آثار هنری. در مقالات اولین هم‌اندیشی نشانه‌شناسی هنر. تهران: فرهنگستان هنر، ۵۹-۷۵.
- شاهچراغی، آزاده. (۱۳۸۸). تحلیل فرایند ادراک محیط باغ ایرانی براساس نظریه روان‌شناسی بوم‌شناختی. هویت شهر، ۳(۵)، ۷۱-۸۴.
- شیبانی، مهدی و مطلبی، ریحانه. (۱۳۹۳). آوای هستی باغ ایرانی. هنر

بیاورند. به طور اختصار، همه اینها با استفاده از سلسله‌مراتب خاص، جداسازی درون و بیرون، تداعی فضایی خیالی در ضمیر ناخودآگاه افراد، کنترل اکولوژی درون، توسط عناصر سبز مانند درختان، توده‌های گیاهی و گل‌های زینتی و همچنین افزودن خلوص به فضا توسط جریان آب که در داخل و محیط اطراف باغ در گردش است، می‌تواند به وجود بیاید. بنابراین استفاده از الگوی باغ‌سازی ایرانی در طراحی فضای سبز می‌تواند منجر به افزایش سلامت روان استفاده‌کنندگان از این فضاها شود. همان‌طور که رابط و تأثیر متقابل عوامل مؤثر در تصویر ۹ نشان داده شده است، به طور کلی می‌توان گفت که با استفاده از معماری باغ ایرانی و روش طراحی خاص در طراحی فضاهای سبز شهری، می‌توان محیطی ایجاد کرد که هم از نظر سلامت فیزیولوژیکی و هم از نظر سلامت روحی/روانی کاربران را بهره‌مند کند.

نتیجه‌گیری

اصل اساسی در طراحی فضاهای سبز شهری، رعایت نکات و عواملی است باعث تقویت سلامتی شود. پژوهش حاضر با بررسی معماری باغ‌های ایرانی، عواملی را که می‌تواند در طراحی فضای سبز به کار گرفت که در نتیجه آن افزایش سلامت عمومی رخ دهد را مورد بررسی قرار داد.

در پاسخ به سؤال مطرح‌شده در روند پژوهش که «معماری باغ ایرانی می‌تواند به عنوان یک راهنما برای طراحی فضاهای سبز شهری که سلامتی (فیزیولوژیک/روانی) افراد را بهبود بخشد؟» این تحقیق از ابزارهای تحلیلی زیباشناسی، نشانه‌شناسی و پدیدارشناسی استفاده کرد که نتیجه آن به ترتیب در ادامه ذکر می‌شود:

بر اساس تحلیل زیباشناسی، باغ ایرانی می‌تواند زمینه فعالیت‌های فیزیکی را به همراه داشته باشد، از این رو می‌تواند در این ارتباط از ساختار آن الگوبرداری کرد. بررسی‌ها در بخش نشانه‌شناسی کمک کرد تا ریشه باورها و ارزش‌های فرهنگی که نوع معماری و ساختار فضایی را به وجود می‌آورد شناسایی و با به‌کارگیری آنها در طراحی فضای سبز، حس تعلیق را به وجود آورد که نتیجه آن ترغیب افراد برای استفاده مداوم از این فضاهاست که با بهبود سلامت عمومی در ارتباط است. همچنین تحلیل نشانه‌شناسی کمک کرد تا با شناسایی عواملی مانند سلسله‌مراتب فضایی، جداسازی درون و بیرون و ساماندهی براساس شفافیت فضایی، مانع ورود آشفتگی محیط بیرون به داخل فضای سبز شد. این از آن جهت می‌تواند اهمیت داشته باشد که یک شرایط توأم با آرامش فراهم کند و افراد را ترغیب به استراحت، کسب آرامش یا تعاملات اجتماعی کند که همه این‌ها با سلامت روان در ارتباط است.

از این رو می‌توان ذکر کرد معماری باغ ایرانی می‌تواند منبع

- Bognar, B. (1985). A Phenomenological Approach to Architecture and Its Teaching in the Design Studio. *Dwelling, Place and Environment*, (1), 183-97.
- Carpenter, M. (2013). From 'healthful Exercise' to 'Nature on Prescription': The Politics of Urban Green Spaces and Walking for Health. *Landscape and Urban Planning*, (118), 120-127.
- Dadvand, P., Bartoll, X., Basagaña, X., Dalmau-Bueno, A., Martinez, D., Ambros, A., ... & Nieuwenhuijsen, M. J. (2016). Green spaces and general health: roles of mental health status, social support, and physical activity. *Environment international*, (91), 161-167.
- Farahani, L., Motamed, B. & Jamei, E. (2016). Persian Gardens: Meanings, Symbolism, and Design. *Landscape Online*, 46 (1), 1-19.
- Gorji, F. E., Rezaee, M., & Gorji, A. E. (2014). *Influence of Persian Garden as Urban Green Spaces on Promotion of Social Interactions Citizens; Case Study: Garden Chehel Sotun (Mellat Park) of Behshahr City*, *Journal of Civil Engineering and Urbanism*, 4, 41-47.
- Irani Behbahani, H. & Khosravi, F. (2006). A Place of Coexistence: Case Study: Tehran Gardens in 19th Century. *ENVIRONMENTAL SCIENCES*, (12), 79-88.
- Irani Behbahani, H. & Khosravi, F. (2010). Persian Garden between Permanence and Innovation from Ancient to Contemporary Period. *TUBAKED*, 8 (1), 249-261.
- Irani Behbahani, H. I., & Khosravi, F. (2012). *Persian garden between permanence and innovation from ancient to contemporary period*. ICOMOS2010, ICOMOS.
- Kazemi, E. & Darskhan, R. (2014). Investigating Aesthetics Manifestations in Persian Gardens and Their Comparison with Western Gardens. *European Online. Journal of Natural and Social Sciences*, 3 (4), 218-27.
- Khademi, E., Kabiri, F. & Khan, T. H. (2013). Iranian garden, the manifestation of sustainable green space. *International Journal of Humanities and Management Sciences*, 1(1), 63-68.
- Liu, H., Li, F., Li, J. & Zhang, Y. (2017). The relationships between urban parks, residents' physical activity, and mental health benefits: A case study from Beijing, China. *Journal of environmental management*, 190, 223-230.
- Maas, J., Verheij, R. A., Groenewegen, P. P., De Vries, S., & Spreeuwenberg, P. (2006). Green space, urbanity, and health: how strong is the relation? *Journal of Epidemiology & Community Health*, 60(7), 587-592.
- Mirrazavi, F. (2011). *Persian Gardens on World Heritage List, Iranian Sites on the World Heritage*. Retrieved October 2, 2021, From http://www.iranreview.org/content/Documents/Persian_Gardens_on_World_Heritage_List.htm.
- Mitchell, R. (2013). Is Physical Activity in Natural و تمدن شرق، ۲(۶)، ۵-۹.
- طوسی، معصومه و امامی فر، سید نظام الدین. (۱۳۹۰). نمادشناسی و نشانه‌شناسی عناصر باغ‌های ایرانی با توجه به عناصر باغ فین کاشان. *نگره*، (۱۷)، ۵۹-۷۱.
- قدرت، محمد. (۱۳۸۸). *نشانه‌شناسی معماری، مقدمه‌ای بر تشخیص مبانی کالبدی باغ ایرانی (طراحی باغ یادبود) (پایان‌نامه منتشر نشده کارشناسی ارشد معماری)*. دانشکده هنر و معماری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.
- قیومی، مهرداد. (۱۳۸۴). رمز و بنا و آیین. خیال، (۱۳)، ۳۶-۶۹.
- کارنما، الهه؛ مسعودی، عباس و رفعتی، مجید. (۱۳۹۵). بررسی مفهوم پدیدارشناسی مکان؛ تفحصی در آراء پدیدارشناختی کریستین نوربرگ شولتز و یوهانی پالاسما. در چهارمین کنفرانس بین‌المللی پژوهش‌های نوین در عمران، معماری و شهرسازی. تهران، سازمان مراکز غیر دولتی، انجمن اقتصاد و انرژی، ۲۳۴-۲۴۲.
- مثنوی، محمدرضا؛ محسنی مقدم، مریم و منصور، سیدامیر. (۱۳۹۷). نقش زیباشناسی باغ ایرانی در پایداری اجتماعی پارک‌های معاصر تهران. *منظر*، ۱۰(۴۵)، ۶-۱۵.
- منصور، سید امیر. (۱۳۸۴). در آمدی بر زیبایی‌شناسی باغ ایرانی. *باغ نظر*، ۲(۳)، ۵۸-۶۳.
- منصور، سید امیر. (۱۳۹۴). پدیدارشناسی دیوار در باغ ایرانی. *منظر*، ۷(۳۳)، ۶-۱۳.
- میرفندرسکی، محمد امین. (۱۳۸۳). *باغ ایرانی چیست؟ باغ ایرانی در کجاست؟ در خلاصه مقالات نخستین همایش باغ ایرانی*. تهران، سازمان میراث فرهنگی و گردشگری ایران.
- Abbas, M. Y., Nafisi, N. & Nafisi, S. (2016). Persian Garden, Cultural Sustainability and Environmental Design Case Study Shazdeh Garden. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, (222), 510-17.
- Alavian Sadr, M., Vakil, H. A., & Talebian, M. H. (2010). "The Persian Garden." *UNESCO World Heritage Center*. Retrieved October 2, 2021, From <https://whc.unesco.org/uploads/nominations/1372.pdf>
- Aliyas, Z. & Masoudi Nezhad, S. (2019). The Role of Historical Persian Gardens as Urban Green Spaces: Psychological, Physical, and Social Aspects. *Environmental Justice*, 12 (3), 132-139.
- Ansari, M., Taghvaei, A. A. & Mahmoudi Nejad, H. (2008). Cultural Beliefs Regarding Persian Gardens with the Emphasis on Water and Trees. *African and Asian Studies*, 7 (1), 101-24.
- Ardalan, N. & Bakhtiar, L. (1973). *The Sense of Unity: The Sufi Tradition in Persian Architecture*. University of Chicago Press.
- Beizaeijouybari, B. & Gungor, B. S. (2016). The Effect of Islam on the Design of Iranian Gardens. *Islamic Heritage Architecture and Art*, (1), 97-106.

Environments Better for Mental Health than Physical Activity in Other Environments? *Social Science & Medicine*, (91), 130–134.

- Mohammadzadeh Kive, S. (2012). The Other Space of Persian Garden. *Polymath: An Interdisciplinary Arts and Sciences Journal*, 2 (3), 85–96.
- Norberg-Schulz, C. (1975). *Meaning in western architecture*. Praeger Publishers.
- Ojaghrou, M. & Khakzand, M. (2019). Thermal Comfort Characteristic of 5 Patterns of a Persian Garden in a Hot-Arid Climate of Shiraz, Iran. *Journal of Landscape Ecology*, 12(3), 1-33.
- Perry, S. (2013). "Aesthetics in the Landscape | Architecture AU." *Architecture AU, Australian Institute of Architects*. Retrieved June 11, 2017, From <https://architectureau.com/articles/understanding-aesthetics/>
- Pietilä, M., Neuvonen, M., Borodulin, K., Korpela, K., Sievänen, T. & Tyrväinen, L. (2015). Relationships between exposure to urban green spaces, physical activity and self-rated health. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 10, 44-54.
- Rahaei, O. (2015). Analyzing the Geometry of Iranian Islamic Gardens Based on the Quran's Characteristics of Paradise. *Journal of Research in Islamic Architecture*, (7), 96–115.
- Rahnama, M. R. & Pouremad, M. (2013). Indicators of Iranian-Islamic Gardens on Reclamation of Timeworn Structures. *International Journal of Advanced Studies in Humanities and Social Science*, 1 (8), 1151–1160.
- Richardson, E. A., Pearce, j., Mitchell, R. & Kingham, S. (2013). Role of Physical Activity in the Relationship between Urban Green Space and Health. *Public Health*, 127 (4), 318–24.
- Roberts, J. (1996). The Gardens of Dunroamin: History and Cultural Values with Specific Reference to the Gardens of the Inter-War Semi. *International Journal of Heritage Studies*, 1 (4), 229–37.

- Sabzalian, A. (2013). *Persian Gardens, Paradise, Persian Style. The Parliament's Library*. Retrieved June 11, 2017, From http://www.iranreview.org/content/Documents/Persian_Gardens_on_World_Heritage_List.htm
- Triguero-Mas, M. et al. (2015). Natural outdoor environments and mental and physical health: Relationships and mechanisms. *Environment International*, (77), 35–41.
- UN report. (2014). *UN News - More than Half of World's Population Now Living in Urban Areas*, UN Survey Finds. Retrieved November 5, 2017, From <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=48240#.Wj-tp1WnG1s>
- Uwajeh, C. P. & Ezennia, I. E. (2018). The Socio-Cultural and Ecological Perspectives on Landscape and Gardening in Urban Environment: A Narrative Review. *Journal of Contemporary Urban Affairs*, 2 (2), 78–89.
- Van den Berg, A. E., Maas, J., Verheij, R. A., Groenewegen, P. P. (2010). Green Space as a Buffer between Stressful Life Events and Health. *Social Science & Medicine*, 70 (8), 1203–1210.
- Van den Berg, M. M., Van Poppel, M., Van Kamp, I., Ruijsbroek, A., Triguero-Mas, M., Gidlow, C., ... & Maas, J. (2019). Do physical activity, social cohesion, and loneliness mediate the association between time spent visiting green space and mental health? *Environment and behavior*, 51(2), 144-166.
- Van den Berg, M., Wendel-Vos, W., van Poppel, M., Kemper, H., van Mechelen, W., & Maas, J. (2015). Health benefits of green spaces in the living environment: A systematic review of epidemiological studies. *Urban forestry & urban greening*, 14(4), 806-816.
- Zarghami, E., Mahdi Nezhad, J. & Fatourehchi, D. (2015). The Symbolic Role of Water in Iranian-Islamic Architecture Based on Spirituality. *European Online Journal of Natural and Social Sciences*, 3 (3), 121–27.

COPYRIGHTS

Copyright for this article is retained by the author (s), with publication rights granted to the journal of art & civilization of the orient. This is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

نحوه ارجاع به این مقاله
 جوادی، رضا و وثیق، بهزاد. (۱۴۰۱). باغ ایرانی فراتر از یک باغ زمینی: معماری باغ و امکان تأثیر آن در طراحی فضاهای سبز شهری. *مجله هنر و تمدن شرق*، ۱۰ (۳۵)، ۵۷-۷۰.

DOI:10.22034/jaco.2022.322930.1231
 URL:http://www.jaco-sj.com/article_147211.html

